

Esmâ Penceresinden İnsan-ı Kamil ve Şahs-ı Manevî

The Perfect Human Being From The
Window Of The Divine Names And The
Collective Personality

Erdoğan ÇELEBİ

Özet

İnsan şuurlu bir varlık olarak yaratılmıştır. İnsan, şahsi kemalatında, kainatın tekamül sürecine uygun hareket ettiği ve kainatın gelişimine uyduğu takdirde Allah'ın Adetine ve Peygamberin (asm) Sünnetine uygun hareket etmiş ve fitri bir insanlık duruşu sergilemiş olur. Yaşadığımız zaman diliminde ise kemalat manen statik/durağan değil dinamik/istikrarlı aynı zamanda manevî toplumsal bir sürecin de ifadesidir. Buradan yola çıkılarak bu yazıda şahsi kemalattan şahs-ı manevîye intikal sürecindeki toplumsal kemalat anlayışının aşamalarına ve lüzumuna değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: İnsan-ı kamil, şahs-ı manevî, terakki, cemaatleşme

Abstract

Human beings are created as conscious individuals. When one aim to act in accordance with his personal maturity and the process of the development of the universe; he should act in accordance with the principle of God and the Sunnah of the Prophet (Pbuh), and this means that he acts in accordance with creation. In the time period we live, spiritual maturation is linked with the the social process which is not static and stable but dynamic. From this point of view, the stages and necessity of social perfectness arising from the process of transition from personal perfectness to collective personality will be mentioned.

Keywords: The perfect Human being, Collective personality, Progress, Becoming a community

*İnsan nasıl ki
maddeten kainatın
bir özetidir, bir
haritası ve bir
fihristesidir.
Aynen öyle de
manevi donanım
anlamında dahi
Sani'i Zül-
Celal'in güzel
isimlerinin
bir çoğunun
kendisinde
yansıdığı parlak
bir ayinesidir.*

Giriş

Sani-i Hakiki kainatı yaratmış ve kainata tekamül meylı koymuştur. İnsan da kainatın dışında bir varlık olmadığından ve kainatın bir cüz'ü ve semerati olduğundan insanda dahi bir terakki meylı olduğuna hadsen intikal etmek mümkündür. Öyleyse şuurlu bir varlık olarak yaratılan insan, hem şahsi kemalatına hem de kainatın tekamül sürecine uygun hareket ettiği ve kainatın gelişimine yaptığı katkı oranında Allah'ın Adetine (Adetullah) ve Peygamberin (asm) Sünnetine uygun hareket etmiş ve fitri bir insanlık durumu sergilemiş olur.

Bu nedenle bu yazıda, klasik bakışla nefis-i emmarenin terbiyesi ve nefsin mertebelerindeki tekamül sürecinden ziyade, şahsi kemalattan şahs-ı maneviye intikal sürecindeki toplumsal kemalat anlayışının aşamalarına ve lüzumuna değineceğiz. Esasen ahirzamanda hakiki kemalatın ancak şahs-ı manevi içinde fani olmakla yaşanabileceğini anlatmaya çalışacağız. Zira, ahir zamanda kemalat manen statik/durağan değil dinamik/istikrarlı aynı zamanda manevi toplumsal bir sürecin ifadesidir. Şöyle ki:

Tekamül ve Terakki

Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri –hususan- İslam alimlerini, müfessirleri ve ehli tefekkürü muhatap alarak telif etmiş olduğu Muhakemat adlı eserinde bu mahlukata yüklenen tekamül yazılımından “meylül istikmal”^[1] ve insanın tekamül yazılımından da meyl-üt terakki olarak bahsediyor. Yani mahlukatın yazılımının tekamül ve terakki üzerine olduğunu anlatıyor.

Nasıl ki, çekirdeğin tekamülü habbenin (tohumun) önce fidan sonra ağaç olmasıyla ve en sonunda da o ağacın meyve vermesiyle sonuçlanır ise, kainatın çekirdeği olan Nur-u Muhammedi'nin de -eskiden teori olan ama şimdi bir hakikat olduğu kabul edilen- bigbang vukuatıyla bir ağaca benzer şekilde genişlemesi neticesinde “insan meyvesini” veren kamil bir ağaç olgunluğuna ulaşması da öyledir. Nitekim Kur'an-ı Hakim'de “göğü sağlam bir şekilde bina eden ve genişletmeye devam eden biziz”^[2], *وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ*, buyrulmaktadır.

İnsan nasıl ki maddeten kainatın bir özetidir, bir haritası ve bir fihristesidir. Aynen öyle de manevi donanım anlamında dahi Sani'i Zül-Celal'in güzel isimlerinin bir çoğunun kendisinde yansıdığı parlak bir ayinesidir. Yani insan, Allah'ın güzel isimlerinin azami Ehadiyet tecellisine mazhar olacak istidat ve kabiliyette yaratılmıştır. Hazreti İnsan ya da İnsan-ı Kamil denilince kastedilen veya ilk akla gelen elbette Peygamber Efendimizdir (asm).

[1] Nursi, Said, Muhakemat, Yeni Asya Neşriyat, İst. 2007, s.16

[2] Zariyat/ 47.

Bütün mahlukatın basitten mükemmele, çekirdekten meyveye doğru bir süreç yaşadığını gördüğümüz gibi meyvenin de ayrıca bir olgunlaşma süreci geçirdiğine tanıklık ederiz.

O insan meyvesi içinde de meyvelerden öyle bir meyve bulunmalı ki, en olgun, en donanımlı, en ahlaklı, en şefkatli, en vefalı, en kerim ve en fedakar bir Zat-ı İnsani/nurani olmalıdır. İşte o insan da olsa olsa Resulü Ekrem (asm) olabilir. Zira, Sani Zülcelal'in bütün güzel isimleri kendisinde toplandığı gibi bütün esmalarda O'nda azami mertebede tecelli etmiştir. Diğer insanlar da ancak ona benzedikleri ve ona uydukları oranda güzel isimlerin tecellisine mazhar olacaklardır.

İster camid (görünüşte donuk ve cansız), ister canlı olsun bütün mahlukatın olduğu gibi insanın keyfiyet ve kemalatı da hem esmanın iki şekilde tecellisine hem de insanın kulluk noktasındaki hamiyet ve gayretine bağlıdır.

Birincisi ne kadar çok sayıda güzel isim bir zihayatta tecelli ederse o canlının hayat mertebesi o oranda yüksek olur. Bu nedenle kemiyet (sayı, çokluk) olarak en çok esma insanda tecelli ettiği için insan diğer mahlukatın üstüne çıkmış ve arzın halifesi olmuştur.

İkincisi insan kendisinde yansıyan güzel isimlerden ne kadarına azam mertebede mazhar olursa insan o nisbette cami, donanımlı, karizmatik ve çok yönlü olur.

Üçüncüsü insanın kendisini tanıması ve kendisinde öne çıkan esmaları bilmesi ve bu esmaları işletmesi neticesinde o güzel isimler o insanda sığara ve kabiliyete dönüşür. Bütün bunlar kemalat süreçlerini ifade eder.

İşte insanın kendini tanıması maddi manevi gelişimini kolaylaştırır ve kemalat sürecini kısaltır. "Kendini bilen Rabbini bilir" hadisinin manası tahakkuk eder.

Esasen esmalardan bir kısmının azami mertebede tecelli etmesi ise, o insanın maddi ve manevi faaliyetiyle ortaya çıkar ve gelişir. Yani bir insan, aklını fikirle, kalbini zikirle çalıştırır ve bedensel olarak da çalışkan ve gayretli olursa kemalat sürecinin önü açılmış olur. Çünkü hayat bir faaliyetdir ve bu faaliyet süreciyle insan kendisini tanır ve Rabbine yönelir.

Halık-ı Rahim ilk önce Nur'u Muhammediyi (asm) ibda ile yaratmıştır. Bu bir Hadis-i kudside "kainat benim nurumdan yaratıldı" şeklinde ifade edilir. Halık-ı Rahim ondan da kainatı-altı günde- inşa ile halk etmiş ve arşa istiva ederek Rububiyetiyle kainatı idare ve zihayata terbiye sürecine aralıksız devam etmiştir. İşte "كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ"^[3] ve "إِنَّ رَبَّكَ فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ"^[4] kelamı kadimleri bu "Şe'n-i Rububiyet" denilen durmaksızın faaliyet hakikatini anlatır.

[3] O her an yaratma halindedir. Rahman/29

[4] Rabbin gerçekten istediğini yapar. Hud/107

Ne kadar çok sayıda güzel isim bir zihayatta tecelli ederse o canlının hayat mertebesi o oranda yüksek olur. Bu nedenle kemiyet (sayı, çokluk) olarak en çok esma insanda tecelli ettiği için insan diğer mahlukatın üstüne çıkmış ve arzın halifesi olmuştur.

İnsanı insan yapan onun sıfatları -vefası, şükrii, hamiyeti, ahlaki, salih ameli, ubudiyeti (kulluğu)- olduğu gibi aynı zamanda kalp aynasını hem günahlardan kaçınarak ve tevbe istiğfar ile temiz tutarak hem de zikir ve tesbih ile parlatarak o beytullahı (kalbi) Sani-i Cemilin tecelli-i Sani'sine hasretme hassasiyetidir.

İnsanı insan yapan onun sıfatları -vefası, şükürü, hamiyeti, ahlaki, salih ameli, ubudiyeti (kulluğu)- olduğu gibi aynı zamanda kalp aynasını hem günahlardan kaçınarak ve tevbe istiğfar ile temiz tutarak hem de zikir ve tesbih ile parlatarak o beytullahı (kalbi) Sani-i Cemilin tecelli-i Sani'sine hasretme hassasiyetidir. Bu da aynı zamanda zahiri ve batını duyu/duyguları ve hafasıyla Allah'a intisap edip, O'nu "yegane nokta-i İstinad ve nokta-i istimdat" yapma şuuruyla mümkündür.

İnsanoğlu bu şekilde iman ve ameli arasında bir şeffaflık sağladığı gibi hulus-i kalp ve cesedi nuranisi arasında da bir letafet keşb edecektir. Yani "Ya görüdüğün gibi ol ya olduğun gibi görün." (Mevlana Hz.) sözü insan-daki şeffafiyeti ve sıddikiyeti ifade eder.

Şahs-ı Maneviye Geçiş

Ancak insan kalbinin ve aklının azami mertebede fonksiyon icra edebilmesi için ferdi olarak temiz ve parlak olması zaruri olmakla birlikte yeterli değildir. Aynı zamanda kalp aynasını ve akıl hinterlandını da manevi yüzeysel olarak genişletmesi gerekmektedir. Buna inbisat süreci denilebilir. Bu şahsî kemalata bir yere kadar olsa da esasen diğer insanlar ve özellikle mümin kardeşleriyle ilişkileri bağlamında değerlendirilecek bir husustur.

Bir mümin diğer bütün Müslümanları kardeşi bilmeli, onlarla kalp ve fikir birliği içinde ünsiyet (dostluk) bağlarını geliştirerek "bir ümmet şuurı içinde" yaşayabilmelidir. Ancak sırf bencil olarak yaşayan bir insanın birden Ümmeti Muhammed şuuruna ulaşması kolay ve mümkün değildir. Bu nedenle, ümmet vüsatından daha dar bir dairede, bir nevi ümmetin pilot uygulaması olarak bir cemaat şahs-ı manevisi ile temas kurmalı ve bir şahs-ı manevinin müntesibi olarak bencillikten kurtulup hamiyet ve kardeşlik duygularının gelişmesi noktasında şahs-ı manevinin müstakim terbiyeli bir talebesi olmalıdır. İşte bu şahs-ı manevi müntesipleriyle yaşayacağı müfritane/aşırı irtibat ve kardeşlik süreci onu "Mü'minler kardeştir" hakikatine ve İttihad-ı Ümmet şuuruna taşıyacaktır.

Aynı inanç ve değerleri paylaşan, tebliğ hususunda aynı usul ve esaslara riayet ederek hizmet eden, ittihat ve tesanüdü kuvvetli, kararlarını istişare ve meşveretle alan bir şahs-ı manevi anlayışının mensubu olan müminin şahs-ı maneviyi oluşturan diğer bütün kardeşlerinin aklı ve kalbiyle kurduğu fikrîsel ve duygusal bağ ile manevi tüzel kişiliğin büyüklüğü nisbetinde aklı ve kalbi inkişaf ve inbisat edecektir. Şahs-ı manevinin aklıyla düşünecek, kalbiyle muhabbet edecektir.

Saltanat-ı Rububiyet, insanlık nev'ine kainat genişliğinde bir sorumluluk ve miraç yüksekliğinde bir fonksiyon yüklemişdir. Bu fonksiyonun hakikatli bir şekilde ifa edilebilmesi, toplumsal kemalat yolculuğu diye isimlendirebileceğimiz "insan-ı kamil, şahs-ı manevi, Ümmet-i Muhammed, İttihad-ı İslam ve Sulh-u Umumi" süreçlerinin hayata geçirilmesine ya da en azından insanlığın bu ülkü ve ideyle yetiştirilmesine bağlıdır.

Buradan yola çıkarak insanın şahsi olarak salih amel işlemesi gerekli ama yeterli değildir. İyilik hareketinin sosyal ve içtimai alanı kuşatması ve bütün insanlığın ve ekolojinin sağlıklı gelişimini dert edinecek kadar genişlemesi gerekmektedir. Bu da insanda fedakarlık, diğergamlık ve empati hislerinin geliştirilmesine bağlıdır. Yani bir insan bütün insanlığın derdiyle dertlendiği ve sevinciyle mutlu olduğu oranda kamil bir insan olur.

İnsanın külli manada en büyük ve daimi salih ameli, kainatın fitratına Cemil-i Cülcelal tarafından dercedilmiş olan tekamül meyline hizmet etmesi, olgunlaşma isteğinin aksine olacak bir iş ya da faaliyetin olmamasıyla zirve yapmaktadır. Yani, bir Müslümanda insan hakları, hayvan hakları, çevre duyarlılığı, tam adalet isteği en azami düzeyde olmalıdır. Bu hem insanlığın hem de kainatın tekamülüne murad-ı ilahi yönünde hizmet etmek içindir. İnsanoğlu bu duyarlılıkla hareket etmese bile hiç olmazsa bu insanîyet anlayışı lehinde olmalı ve bu anlayışta olanları desteklemeli ya da hiçbir şekilde aleyhlerinde olmamalıdır.

Ferdi ve şahsi ibadetler genelde cüz'i ubudiyet olmakla salih amel anlamında ancak bir yere kadar insanı taşıyabilir. Esas olan bütün insanlık lehinde ve kainat vüsatında yapılan hamiyet, fedakarlık ve iyilik hareketleriyle insanlığı buluşturmak ve insanlığı tekamül dalgası üzerinde yüzdürmek ve manen yükseltmektir.

Cenabı Hak rahmetinden en az 124.000 peygamber göndermiş ve insanlığı bu rehberler vasıtasıyla irşad ve terbiye etmiştir. Ancak peygamberler de sınırlı bir ömre sahip kamil insanlar olduklarından peygamberler sonrası dönemlerde de tebliğ ve irşad müessesinin bir nevi veraset-i nübüvvet anlayışıyla devam etmesi gerekmiştir. Bu şekilde son peygamberimiz olan Muhammed-i Arabi Haşimi'den (asv) ve özellikle dört halife ve asrı saadetten sonra insanlığın gelişen durumlarına ve hayat şartlarına göre İslam'ın tebliği ve tecdidi mesleğinin müesses bir nizama dönüşmesi ve bu sayede insanlığın hakikatle buluşma sürecinin önünün sürekli açık tutulması sağlanmıştır.

İslam'ın sabitlerine dokunmadan ve değişmezlerini muhafaza etmek kaydıyla zamanın ilcaatına ve insanlığın tekamülüne göre değişkenler üzerinde fikir yürütmek ve içtihadlar yapmak ihtiyacı hep varola gelmiştir. Bunu da sıradan insanlar üzerinden değil öncelikle Alim-i Külli Şey'in kendilerine hikmet ve basiret bahsettiği, ilim ve irfanla donanmış nitelikli kamil insanlar üzerinden gerçekleştirdiği müşahede edilmiştir.

Ahırzaman Peygamberi ve Asr-ı Saadet sonrası, karizmatik, çok yönlü, birden fazla fende mütehasıs, manevi kemalata sahip Ferit makamında mübarek zatlar gelmiş ve izn-i ilahi ile yaşadıkları asrın sorunlarına bir çok anlamda çare olmuşlardır. Böylece "Ümmetimin âlimleri beni İsrailin peygamberleri gibidir." hadisinin manası da tahakkuk etmiştir.

Ferdi ve şahsi ibadetler genelde cüz'i ubudiyet olmakla salih amel anlamında ancak bir yere kadar insanı taşıyabilir.

Allah'ın
hikmetine,
adaletine;
Resulullah'ın
sünnetine,
zamanın fennine
uygun bir şahs-ı
manevi anlayışı
da inşallah,
a'zami fonksiyon
ifa edecek ve rıza-
yı İlahiyi tahsile
vesile olacaktır.

Ancak zamanımızda nefis, heva ve dünyeviliğin ön plana çıkmış olması nedeniyle bir insanın birden çok esmaya azami derecede mazhar olması, çok alanda uzman olması ya da hem maddede hem manada muvaffak olması fiilen imkan dahilinde bulunmamaktadır.

O nedenle ahirzamanda tecdit hareketinin bir öncüsü olan Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri rehberliğinde cemaatleşme ve şahs-ı manevi anlayışı fiilen ve tecdiden ihdas edilmiştir. Yani bir çok bakımdan eksik, fani, ömrü kısa insanlar bir araya gelerek eksiklerini manevi anlamda bir hükmî şahsiyet bütünlüğü ve devamlılığı içinde tamamlamış ve ahirzamanın bir insan-ı kamili ve ferit makamının bir nevi mazharı hükmüne geçmiştir. İşte Risale-i Nur da ahir zamanın bir şahs-ı manevisidir.

Bediüzzaman hazretleri bu hakikati şu sözleriyle ifade etmektedir;

“Risale-i Nur’un şahs-ı manevisi ve o şahs-ı maneviye temsil eden has şakirtlerinin şahs-ı manevisi “Ferid” makamına mazhar oldukları için, Şimdi anlıyorum ki, Gavs-ı Azamîda, kutbiyet ve gavsîyetle beraber, “Ferdiyete” dahi bulunduğundan, ahirzamanda, şakirtlerinin bağlandığı Risale-i Nur, o Ferdiyete makamının mazharıdır.”^[5]

Zira, iman ve küfür mücadelesinin kıyamete kadar devam edeceği de bildirildiğinden, küfür tarafını temsil eden deccaliyet ve süfyanîyet şahs-ı manevisi bütün cesametiyle tahribatına devam etmektedir. İşte bu küfrün hükmî şahsiyeti karşısında mü'minlerin şahs-ı manevi yerine münferiden hareket etmesi halinde iman ve küfür mücadelesinde iman aleyhine bir muvazenesizlik, bir dengesizlik söz konusu olacak ve bu da hikmete uygun olmayacaktır . Öyleyse ehl-i İman ve ehl-i İslam'ın cemaatleşmesi ve şahs-ı maneviye dönüşümüyle inkar-ı uluhiyetin karşına çıkması Hikmet-i İlahiyeye ve Sünnetullah'a daha uygundur, sonucuna varabiliriz.

Sultan-ı Zışan şahs-ı maneviye kainat büyüklüğünde şecaatli bir fonksiyon yüklemiştir. Nasıl ki feridin ihlasına bir tesir gücü vermiş ise, şahs-ı manevinin esası ve unsurları olan istişareye, meşverete, tesanüde, ittihadı, ittifaka da kainat vüsatında bir tesir kuvveti ihsan etmiştir. Allah'ın hikmetine, adaletine; Resulullah'ın sünnetine, zamanın fennine uygun bir şahs-ı manevi anlayışı da inşallah, a'zami fonksiyon ifa edecek ve rıza-yı İlahiyi tahsile vesile olacaktır.